

Sätt- ansatsen

En formativ metodik

Bo Andersson

Upphovsman till Sättfilosofin och Sättansatsen

En formativ metodik för att förstå, analysera och medvetet påverka mänskliga system.

1 Introduktion

2 Metodisk kärna

3 Epistemisk analys

4 Formativ styrning

5 Immanens

6 Metodologiska grunder

7 Ontologisk observation

8 Formativ agens

9 Sätt och sättande

10 Praktiska principer

11 Metodologiska grunder

12 Metodologiska grunder

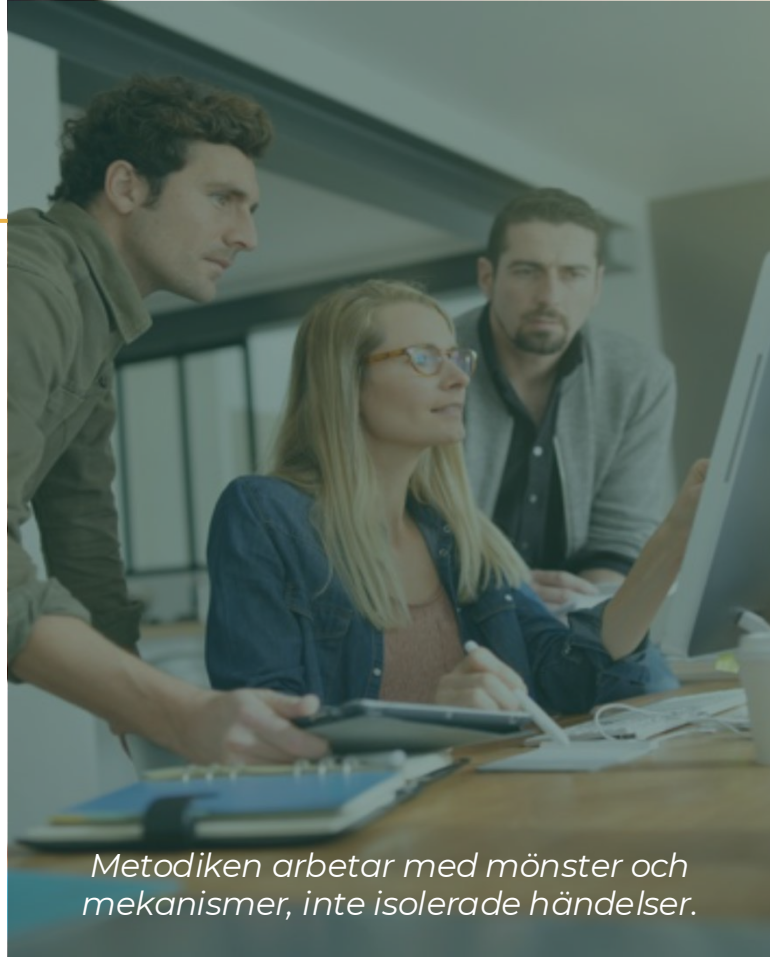
Introduktion:

1

Varför ett arbetssätt baserat på sätt

Sättansatsen är inte en modell, teknik eller verktygslåda. Den är en metodologi.

Till skillnad från metoder som fokuserar på enskilda beteenden, beslut, strukturer eller individuella egenskaper, utgår Sättansatsen från att det mest formativa i system är hur handlingar, relationer och tolkningar stabiliseras över tid.

Metodiken arbetar med mönster och mekanismer, inte isolerade händelser.

Metodens syfte är därför att:

Synliggöra systemets sätt — analysera hur de uppstår och reproduceras — möjliggöra medveten formativ påverkan.

Hållbar förändring uppstår inte genom instruktioner, utan genom förskjutningar i sätt.

Metodologiska grunder

Sättansatsen bygger på tre sammanlänkade antaganden:

Ontologiskt

System formas av sätt att tolka, relatera, handla och värdera.

Epistemologiskt

Kunskap är situerad och historiskt formad.

Metodiskt: hållbar förändring sker när gamla sätt görs synliga och nya sätt provas.

Det finns ingen absolut neutral observatörsposition.

Metodens fokus är därför förskjutning och stabilisering, inte implementering.

Sättansatsen arbetar hypotesdrivet, iterativt och reflexivt.

Metodiken består av tre sammanhängande moment:

- Ontologisk observation (ÄR-GÖR-GÄLLER)
 - Epistemisk analys
 - Formativ styrning
 - Iterativ och lärande process
 - Cyklisk, adaptiv och reflexiv metodutveckling
-

Varje moment är:

Analytiskt

grundad i observation och fakta

Formativt

inriktat på förändring och stabilisering

Analys och intervention riktar sig mot mönster och mekanismer, inte isolerade händelser.

3 Epistemisk analys

Analysen studerar systemets tre grunddimensioner:

Relationer & mönster

Hur system reproducerar sig — kontext, betingelser och agens särskiljs.

Mekanismer & nivåer

Vad som driver systemet — systembevarande, systemjusterande eller systemtransformerande logik.

Symtom vs. orsaker

Vad som är yttre fenomen kontra djupare strukturella drivkrafter i systemet.

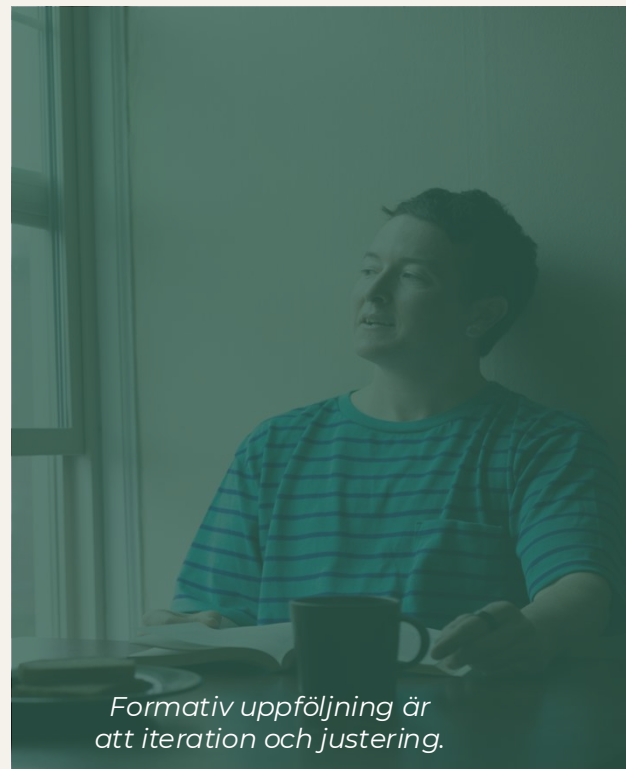
Syftet är att skilja individ från system och symtom från struktur.

4 Formativ styrning

Den formativa styrkedjan — nio steg i en cyklisk process:

Varje steg bygger på det föregående:

- 1. Ontologisk observation (ÄR–GÖR–GÄLLER)
- 2. Prognos om nuläget kvarstår
- 3. Definiera önskat tillstånd (ÄR–GÖR–GÄLLER)
- 4. Gapanalys → handlingsplan → formativ uppföljning

Formativ uppföljning är att iteration och justering.

Iteration, justering och formativ utvärdering stänger varje cykel.

Målet är medveten och hållbar förändring i komplexa mänskliga system.

5 Immanens

Regenerativ och generativ utveckling:

Regenerativ

Återställer funktioner som försvagats. Återetablerar kapacitet och sätter systemet i stånd att fungera.

Generativ

Skapar nya mönster och strukturer. Möjliggör kapacitet och sätt som tidigare inte existerade.

Immanens

Det regenerativa och generativa verkar alltid tillsammans — de är varandras förutsättningar.

All formativ styrning syftar till att vara både regenerativ och generativ — hållbar och lärande.

7 Ontologisk observation

Observationen etablerar ontologisk korrekthet:

Dimension	Vad vi observerar
ÄR	<i>Fakta, strukturer och nivåer i systemet</i>
GÖR	<i>Observerbara beteenden och mönster</i>
GÄLLER	<i>Regler, mandat, resurser och relationer</i>
	<i>Görs utan tolkningar, värderingar eller lösningar</i>

Observationen skiljer fakta från tolkningar och symtom från orsaker.

8 **Formativ agens**

Val av handlingar styrs av analysen och delas in i fem typer:

Systembevarande

stabilisera befintlig funktion

Åtgärder som håller systemet funktionellt utan att förändra dess grundläggande logik.

Systemjusterande

förbättra inom rådande logik

Förbättringar och optimeringar som sker inom det befintliga systemets ramverk.

Systemtransformerande

förändra struktur eller kultur

Strukturförändringar som förändrar systemets grundläggande logik och kultur.

Regenerativ

återställa försvagade funktioner

Åtgärder som återetablerar kapacitet som gått förlorad eller försvagats.

Generativ

skapa nya funktioner eller mönster

Innovationer som skapar helt nya mönster, strukturer eller förmågor i systemet.

Formativ agens

val styrs av analysen

Varje typ av agens väljs utifrån vad systemets nuläge kräver — analys styr valet.

Princip

rätt agens vid rätt tillfälle

Formativ styrning integrerar alla typer av agens i en sammanhängande process.

8 Sätt och sättande

1

Sätt: de existerande strukturer, normer, system och resultat som präglar ett system

2

Sättande: de handlingar som skapar, förändrar eller stabiliserar sätt

3

Allt sättande är formativt — det påverkar alltid hur system formas över tid

4

Medvetet sättande: att avsiktligt skapa eller förstärka önskvärda sätt

5

Omedvetet sättande: att reproducera befintliga sätt utan reflektion

6

Formativ påverkan kräver förståelse för hur sättande fungerar i systemet

Att förstå skillnaden mellan sätt och sättande är grunden för all formativ påverkan.

10 metodiska principer säkerställer kvaliteten i formativt arbete:

Arbeta med sätt, inte isolerade handlingar

Gör det implicita explicit — diagnostisera innan intervention

Differentiera nivåer och roller — stärk agens på rätt nivå

Diagnostisera innan intervention

Skapa iterativa utrymmen för lärande och avläring

Stärk agens på rätt nivå

Använd spänning som information

Stöd medvetet sättande

Tillåt avläring som legitim process

Stäng loopar genom feedback och reflektion

Genom detta utvecklas starkare lärande, tydligare agens och hållbar förändring

Sättansatsen ligger nära Aristoteles phronesis — praktiskt omdöme:

- 1 Förstå situationen — ÄR-GÖR-GÄLLER ger ontologisk korrekthet**
 - 2 Analysera mekanismer — epistemisk analys synliggör orsaker**
 - 3 Fatta klokt beslut om handling — formativ agens i rätt typ**
 - 4 Stäng loopen — uppföljning, iteration och formativ utvärdering**
-

Sättansatsen tränar praktiskt omdöme i komplexa system, vilket gör den särskilt användbar för:

Ledare, facilitatorer och organisationsutvecklare

Sättansatsen integrerar tre nivåer:

Filosofi

Ontologi, epistemologi och phronesis ger metodens filosofiska grund.

Systemanaly

S

Mekanismer, nivåer och relationer analyseras för att förstå systemets sätt.

Praktik

Formativ styrning, agens och sättande möjliggör hållbar och lärande förändring.

Sättansatsen möjliggör medveten och hållbar förändring i komplexa mänskliga system genom arbete med sätt och sättande.

Sättinstitutet

Sättansatsen i praktiken

sattinstitutet.se

« *Observera, analysera och medvetet påverka sätt i mänskliga system* »